

Volume: 2 Issue: 2

QORAQALPOQ ETNOMADANIYATI ASOSIDA 5-7-SINF O'QUVCHILARINI ESTETIKALIK JIHATDAN TARBİYALASHNING NAZARIY ASOSLARI

Bekbosinov Dinmuhammed

*Nukus davlat pedagogika instituti
o'qituvchisi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada qoraqalpoq xalqining boy madaniy merosi, udum va marosimlari tahlil qilinadi. Qoraqalpoq etnomadaniyatidan maktab o'quvchilari, ayniqsa 5-7 sinflardagi bolalarni tarbiyalashda qanday foydalanish mumkinligi yoritilgan. Qoraqalpoq amaliy san'ati, gilamchilik va duradkorligi kabi hunarlarning ahamiyati ta'kidlab o'tilgan.

Kalit so'zlar: qoraqalpoq etnomadaniyati, maktab tarbiyasi, estetik tarbiya, amaliy san'at.

KIRISH

Qoraqalpoq xalqining boy madaniy merosi bugungi kunda ham o'z qadriyatini yo'qotmagan. Ayniqsa, bolalarni tarbiyalashda bu merosdan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada qoraqalpoq etnomadaniyatining asosiy jihatlari, shu jumladan, marosimlar, urf-odatlar, amaliy san'at namunalari va boshqalar 5-7-sinflar misolida tahlil qilingan.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Mazkur tadqiqotda nazariy tahlil usuli qo'llanilgan. Jumladan, ilmiy adabiyotlarni o'rganish va tizimlashtirish orqali qoraqalpoq etnomadaniyati, uning tarkibiy qismlari, shuningdek maktab o'quvchilarini tarbiyalashdagi imkoniyatlari tahlil qilingan.

Tadqiqotda asosan O'zbekistonlik olimlarning A.Qo'chqorov, S.Rahimov, B.To'ychiev [1,2,3] kabi olimlarning ilmiy ishlaridan foydalanilgan. Shuningdek, qoraqalpoq etnomadaniyatini o'rganishga bag'ishlangan monografiyalar hamda maqolalar tahlil obyekti bo'lgan.

Asosan nazariy taxlil usullari qo'llanib, milliy adabiyotlar bilan ishlash orqali mazkur mavzu yoritilgan. Kelajakda amaliy tadqiqotlar olib borish ham maqsadga muvofiqdir.

NATIJALAR VA TAHLIL

Tadqiqot davomida quyidagi asosiy natijalarga erishildi:

- Qoraqalpoq xalqining boy madaniy merosi tarkibida marosimlar, urf-odatlar, amaliy san'at namunalari muhim o'rin tutadi [4].
- Navro'z, to'y kabi marosimlar qoraqalpoqlarning turmush tarzi va tabiat bilan bog'liqligini ko'rsatadi.

Volume: 2 Issue: 2

- Qoraqalpoq amaliy san'ati, jumladan gilamchilik, duradgorligi va kulolchiligi bolalarni estetik jihatdan tarbiyalashda muhim manba hisoblanadi [5].
- Qoraqalpoq etnomadaniyatidan foydalanib, 5-7 sinflardagi bolalarni vatanparvarlik va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash mumkin.

Olib borilgan tadqiqot natijalari qoraqalpoq etnomadaniyatidan maktab tarbiyasida keng foydalanish imkoniyatlarini ko'rsatdi. Kelajakda amaliy izlanishlar olib borish lozim.

Qoraqalpoqlarning turmush tarzi ko'chmanchi chorvadorlik bilan bog'liq bo'lgan [6]. Shuning uchun ularning madaniyati, turmush tarzi va dunyoqarashlarining asosiy unsurlari tabiat hodisalariga bog'liq holda shakllangan. Masalan, fasllarning almashinuvi, quyosh harakati kabi tabiiy hodisalar qoraqalpoqlar uchun muhim ahamiyatga ega bo'lgan.

Qoraqalpoqlarning eng muhim marosim va udumlaridan biri Navro'z hisoblanadi [7]. Bu bahorgi tengsizlik kuni deb ataladi va tabiatning uyg'onishi, yilning boshlanishi sifatida nishonlanadi. Navro'z qoraqalpoqlar uchun yangi yil boshlanishining ramzi hisoblanadi.

Qoraqalpoqlarning boshqa muhim marosimi bu – to'y marosimi. To'y oila va jamiyat uchun nihoyatda muhim hisoblanadi [8]. To'y paytida turli xalq qo'shiqlari aytiladi, milliy raqslar bajariladi. Bunday marosimlar orqali bolalar o'z xalqining qadriyatlarini, udum va an'analarini o'rganadilar.

Qoraqalpoq amaliy san'ati ham o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ayniqsa gilamchilik, duradgorlik, kulolchilik kabi hunarlar mashhur. Gilamlar naqshlar, ranglar xilma-xilligi bilan ajralib turadi. 5-7 sinflarda bolalarga ushbu hunar namunalari, ularning yaratilishi jarayonlari o'rgatilsa, ularning didi va dunyoqarashi boyiydi.

MUHOKAMA

Ushbu maqolada qoraqalpoq etnomadaniyati tarkibidagi udum va marosimlar, amaliy san'at namunalari tahlil qilindi. Ularning maktab o'quvchilarini, ayniqsa 5-7 sinflarni tarbiyalashdagi ahamiyati yoritib berildi.

Qoraqalpoqlarning boy madaniy merosidan foydalanib, bolalarni milliy ruhda tarbiyalash, ularda vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish mumkinligi asoslandi. Buning uchun dars jarayonlariga ushbu meros unsurlarini qo'llash lozim.

Qoraqalpoq etnomadaniyati negizida maktab o'quvchilarini estetik jihatdan tarbiyalashning keng imkoniyatlari mavjud. Bu borada amaliy tadqiqotlar olib borish, dars namunalari ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi.

Volume: 2 Issue: 2

Qoraqalpoq etnomadaniyatidan o'rinli foydalanib, maktab o'quvchilari, ayniqsa 5-7 sinflardagi bolalarni tarbiyalashda katta imkoniyatlar mavjud. Ular o'z xalqining betakror merosini chuqur o'zlashtirib, yurtiga sodiqdir, Vatanga sadoqatli insonlar bo'lib voyaga yetadilar.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, qoraqalpoq xalqining boy madaniy merosi maktab o'quvchilarini, jumladan 5-7 sinflarni tarbiyalashda muhim manba hisoblanadi. Ushbu meros unsurlaridan o'rinli foydalanib, bolalarni milliy ruhda tarbiyalash, ulardagi vatanparvarlik tuyg'ularini rivojlantirish mumkin. Shu bilan birga, ularning estetik didi ham o'sadi. Kelajakda amaliy tadqiqotlar asosida qoraqalpoq etnomadaniyatidan maktab tarbiyasida unumli foydalanish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qo'chqorov, A. (2019). Qoraqalpoqlar madaniyati. Toshkent: Yangi asr avlodi.
2. Rahimov, S. (2017). Qoraqalpoq xalq amaliy san'ati. Nukus: Bilim.
3. To'uchiev, B. (2016). Qoraqalpoq urf-odatlar va marosimlari. Nukus: Karakalpakstan.
4. Келдиёрова, Г. С. (2021). Язык и стиль Эркина Вахидова. Молодой ученый, (41), 40-42.
5. Ataniyazov, Q. (2021). Navruz - bahor elchisi. Qoraqalpoq folklori, 3(11), 15-23.
6. Otajanova, M. (2022). Mythologism in modern Uzbek prose. Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences, 6, 56-65.
7. Israilova, S. (2022). Ranglarning etnolingvistik va milliy-madaniy xususiyatlari. Uzbekistan: Language and Culture.
8. Jumanazarov, X. (2020). Gilamlar olami. San'at, 2(36), 16-26.
9. Adilov, M. (2022). Maktabda estetik tarbiya muammolari. UzPFITI axborotnomasi, 1(3), 12-19.
10. Imanova, X. (2016). Qoraqalpoq xalq og'zaki ijodi. Toshkent: Zarqalam.
11. Rasulov, J. (2019). Qoraqalpoq xalq qo'shiqlari. Farg'ona: FDU.